

Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Görsel-Metin Uyumu¹

Adem İŞCAN²
Edanur KANCA³

Gönderim Tarihi: 06.04.2020

Yayın Tarihi: 31.05.2021

Öz

Araştırmada, “Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı (A1)-(A2), İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı (A1)-(A2) ve Gazi TÖMER’in Yabancılar için Türkçe (A1)-(A2) Temel Düzey Ders Kitabı” nda yer alan görsellerin metinlerle uyumunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, 2018–2019 yıllarını kapsayan yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarının A1 ve A2 seviyesi oluştururken; örneklemini, 2018 – 2019 yıllarını kapsayan Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı (A1)-(A2), İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı (A1)-(A2) ve Gazi TÖMER’in Yabancılar için Türkçe (A1)- (A2) Temel Düzey Ders Kitabı oluşturmaktadır. Araştırmada sonucunda görsel ve metin uyumunu ortaya koyabilmek amacıyla “Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi” nden yararlanılarak, “Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listesi” oluşturulmuştur. Bu kategori listesiyle toplanan veriler, nitel veri analizi yaklaşımlarından betimsel analiz yaklaşımı kullanılarak incelenmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmada genel olarak incelenen kitaplarda metinlere ait görsellerin, öğrencilerin metinleri tahmin etmesini sağladığı; ait oldukları metinlerin başlığını desteklediği; ait oldukları metnin içeriğiyle uyumlu olduğu; metin ile yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisinin gözlemlendiği; öğrencilere estetik zevk kazandırdığı; sınıf düzeyine uygun olduğu ve görsellerde kullanılan renklerin canlı, net ve dikkat çekici olduğu görülmüştür. Araştırmada bazı metinlerin başlığının olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Görsel, Metin, Uyum, Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitabı

Visual Text Harmony in Turkish Language Teaching Textbooks

Abstract

In this research, “New Hitit Turkish Textbook for Foreigners (A1) - (A2), Istanbul Turkish Textbook for Foreigners (A1) - (A2) and Gazi TÖMER’s Turkish (A1) - (A2) Basic Textbook for Foreigners” it is aimed to arise the harmony of the visuals in the texts. In this study, document analysis, of the qualitative research methods, was used. The universe of the research was composed of A1 and A2 levels of Turkish education textbooks for foreigners covering the years 2018-2019; The New Hittite Turkish Textbook for Foreigners (A1) - (A2), Istanbul Turkish Textbook for Foreigners (A1) - (A2) and Gazi TÖMER’s Turkish for Foreigners (A1) - (A2) Basic Level Textbook. As a result of the study, in order to reveal the harmony of visual and text and the “Visual-Text Relation Category List” was created. The data collected with this category list were analyzed and interpreted using descriptive analysis approach, one of the

¹ Bu çalışma, Prof. Dr. Adem İŞCAN danışmanlığında hazırlanan “Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Görsel-Metin Uyumu” adlı yüksek lisans tezi dikkate alınarak üretilmiştir.

² Adem İŞCAN, Prof. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkiye, adem.iscan@gop.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5826-9502

³ Sorumlu Yazar: Edanur Kanca, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, Türkiye, kancaeda95@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6034-2836

qualitative data analysis approaches. In the books examined in general, the visuals of the texts allow the students to guess the texts; they support the title of the texts to which they belong; they are compatible with the content of the text to which they belong; the ground-fund relationship is observed in its placement with the text; aesthetic pleasure; and the colors used in the visuals were vivid, clear and remarkable. In the research, it was found that some texts have no title. As a result of the research, some suggestions were made through the findings.

Key Words: Visual, Text, Harmony, Turkish Education Textbook For Foreigners

Giriş

Geçmişten günümüze kadar bütün milletler güçlerinin kaynağı olarak dillerini kullanmıştır. Uluslararası alanda gücünü gösteren devletler gücünün ulaştığı her yere dilini de beraberinde götürmüştür. Bir dilin uluslararası alanda bilinmesi onu ana dili olarak konuşan ülkenin; ekonomik, askeri, kültürel ve birçok alanda gücünü göstermesinden kaynaklanır. Türkiye stratejik konumu, coğrafi yapısı, ekonomik durumu, askeri gücü ve tarihi zaferleriyle yabancı milletlerin ilgisini üzerinde toplayan bir ülkedir. Türkiye ve Türkçe öneminin artması Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin önemini ortaya çıkartmaktadır (Göçer, Moğul, 2011: 798). Bu ilginin bir yansıması olarak da Türk dili farklı kıtalar, milletler, kültürler ve ırklar arasında yayılmıştır. Türkçeyi öğrenmek isteyen yabancıların bunu öğrenmekteki amaçları çeşitlilik gösterir. Erdem (2009: 889) çalışmasında “Akademik çalışmalar, ticari faaliyetler, diplomatik temaslar, Türklere olan sevgi, Türk kültürünü merak etme, Avrupa Birliği’ne üyelik aşamasındaki bir Türkiye’yi tanıma vb. amaçlarla Türkçe öğrenilmek istenmektedir.” diye belirtmektedir.

Karababa (2009: 276) yabancılarla Türkçe öğretimiyle ilgili yaptığı çalışmasında “Yabancı dil öğretiminde temel dil becerilerinin kazandırılmasında çeşitli materyallerden yararlanılmaktadır ancak bu materyaller içerisinde en çok kullanılan yabancı dil öğretimi için hazırlanan ders kitaplarıdır.” diyerek kitapların dil öğretimindeki önemine değinmiştir. Günümüzde yabancılarla Türkçeyi öğretmek için hazırlanan kitaplar daha modern görünüm kazanmıştır.

Yabancılarla Türkçe öğretme amaçlı yazılan kitaplardaki metin ile görsellerin birbiriyle uyumu oldukça önemlidir. Görsel, metnin soyutluğunu somutlaştırarak öğrencinin metni daha iyi anlamasını ve okuyucunun metin ile ilgili çıkarımlarda bulunmasını sağlar. Görseller estetik bir değer taşıdığı için kitaplarda ilk olarak görseller dikkat çeker. Öğrenci, ilgisini çeken bir görselin metnini de merak eder. Bu yüzden görseller renkli, canlı ve dikkat çekici olmalıdır. Yabancı dil öğretiminde görsellik oldukça önemlidir. Öğrenciler görsel zekâ sayesinde öğrendikleri yeni bir kelimeyi, yer isimlerini, sayıları, kültürel bir olguyu daha iyi kavrar ve unutmaz. Levie ve Levin (1982)’ne göre bir bilgi sözlü veya yazılı ama görsel destekli olarak verildiğinde sözden ve yazıdan alınan bilgiler beynin sol yarı küresine; görsel materyalden alınan bilgiler ise sağ yarı küresine kaydedilecektir. Böylelikle aynı bilgi beyinde iki farklı bölgeye iki kere kaydedilmiş olacak; bu bilgilerden biri bir şekilde yok olsa bile, kişi gerektiğinde diğerini rahatlıkla kullanabilecektir (Akt. Sarıkaya, 2017: 782). Örneğin, öğrenci kalem kelimesinin yanında kalem görselini gördüğünde zihninde kalemi somutlaştırdığı ve beynin her iki yarısını da kullandığı için kalem kelimesini unutmaz. Bu nedenlerden dolayı yabancılarla Türkçe öğretmek için yazılan kitaplarda bol görsel kullanılmalıdır.

Yabancılarla Türkçe Öğretimi Ders Kitapları

Türkçenin yabancılarla öğretiminin tarihi çok eskilere dayanır. Ancak elimizdeki kitap niteliğindeki ilk belgeler, Türkçenin Orta Doğu’da ve Kuzey Afrika’da Araplara öğretilmesine yönelik yazılmış eserlerdir. Türklerin Araplarla ilk münasebetleri 7. asırda başlamıştır. Sonraki asırlarda

münasebetler de Türklerin Arap coğrafyasındaki sayısı ve etkinliği de artmıştır. Nitekim 1250 yılında Mısır merkezli Memluk devletinin kurulması ile Arap coğrafyasında Türk egemenliği başlamıştır. Türklerle Arapların bu yakın münasebeti, Türkçenin Araplar tarafından öğrenilme ihtiyacını doğurmuştur. Kaşgarlı Mahmut, Ebu Hayyan gibi Türkçeye vakıf şahsiyetler bu ihtiyacın karşılanması için büyük çaba sarf etmiş, çeşitli eserler yazmışlardır (Baskın, 2012: 45). Bunlardan biri olan Kâşgarlı Mahmûd'a ait "Divânü Lügâti't-Türk" kitabı Yabancılara Türkçe öğretiminde yazılan ilk eser olarak kabul edilmektedir. Daha sonraki süreçte Türkçenin öğretimi için yazılan eser sayısı daha da artmış ve sadece Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da değil, Türklerin gittikleri her yerde bu türden eserlere rastlanır olmuştur. Barın (2004: 21)'a göre 1960'lı yıllarda yine birçok çalışma yapıp, birçok kitap çıkartılmıştır. Türkçe öğretmek amaçlı kullanılan kitaplardan bazıları şunlardır: "Kenan Akyüz'ün Yabancılar için Türkçe Dersleri Konuşma, Okuma adlı kitabı (A.Ü, 1965), Hüseyin Aytaç- M. Agâh Önen'in Yabancılar için Açıklamalı Uygulamalı Türkçe adlı kitabı (Ankara, 1969), Sermet Sami Uysal'ın Yabancılara Türkçe Dersleri kitapları (İstanbul, 1979), Kaya Can'ın Yabancılar için Türkçe-İngilizce Açıklamalı Türkçe Dersleri kitabı (ODTÜ, 1981), M. Hengirmen- N. Koç'un Türkçe Öğreniyoruz adlı kitapları (Ankara, 1982), Tahir Nejat Gencan'ın Yabancı Uyruklu Öğrenciler için-Türkçe Öğreniyorum adlı kitabı (İstanbul, 1985)".

Yakın dönemde bu alanda atılan en büyük adım ise Ankara Üniversitesi'ndeki TÖMER dil öğretim merkezinin açılmasıdır. Daha sonra OMÜ TÖMER, Gazi TÖMER, Erciyes TÖMER gibi kuruluşlarda kurulmuştur. Ankara Üniversitesi TÖMER, "Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe" setini çıkarmıştır. M. Özbay ve F. Temizyürek tarafından yazılan "Türkçe Öğreniyoruz-ORHUN" adlı eser TİKA yayını olarak yayımlanmıştır. TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı), "Güneş-Türkçe Öğreniyoruz" adlı dil öğretim setini de çıkarmıştır. Türk Milli Eğitim Bakanlığı tarafından "Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabı 1-3, Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabı 4-5 ders kitapları" çıkarılmıştır. İstanbul Kültür Sanat Basımevi tarafından "İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitap Seti" çıkarılmıştır. Gazi Üniversitesi TÖMER tarafından "Yabancılar için Türkçe Öğretim Seti" çıkarılmıştır. YDS Publishing yayınevi tarafından "Altay Türkçe Öğreniyorum" ders kitabı ve çalışma kitabı çıkarılmıştır. Yunus Emre Enstitüsü "Yedi İklim Türkçe" ve "Türkçe Öğreniyorum" öğretim setlerini çıkarmıştır. Aynı kurum yabancı çocuklar için "Çocuklar için Türkçe (ÇİT)" öğretim seti de çıkarmıştır.

Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Görsellerin Önemi ve İşlevi

Toprak (2011) "Kitapların içerdikleri bilgi ve görsel öğelerle öğrenenlerin ilgisini çekmede ve öğretilecek konulara yöneltmede, bilgiye bizzat öğrencilerin ulaşmalarına ortam hazırlama ve yönlendirmeleriyle öğretimi bireyselleştirme gibi önemli işlevleri vardır." sözleriyle ders kitaplarının ve görsellerin önemine değinmiştir. Görseller, ders kitaplarının içerisinde oldukça fazla yer almaktadır. Görseller; öğrencinin dersten sıkılmamasını, konuya adapte olmasını, kitaba olan ilgisinin artmasını, görsel duyusunun gelişmesini, metnin anlaşılır olmasını ve metnin öğrenci üzerindeki etkisinin artmasını sağlar. Kayabekir ve Tepecik (2018: 407), çalışmalarında "Resimli kitaplarda yer alan resimlemelerin okuyucunun görsel algısı ve bilişsel sistemiyle etkileşim içinde olması önemlidir. Bu etkileşim resim metin arasındaki tutarlı ilişkiye bağlıdır." diye belirtmektedirler.

Kitaplarda; öğrencinin metni daha rahat anlayabilmesi, okuyabilmesi, öğrenirken sıkılmaması ve öğrencinin görsel zekâsına hitap ettiği için bolca görsel öge kullanılmaktadır. Dil öğretiminde görsellik oldukça önemlidir. Yeni bir kelime, eşya, adres, renk, sayı, mekân, kişi veya kültür öğretirken görsel öge yardımıyla söylenenleri veya yazılanları somutlaştırarak öğrencilerin hedeflenen kazanımı daha çabuk ve rahat kazanması sağlanır. Görsel görme duyusuyla ilgili bir

unsurdur. İnsanın hayalinde oluşturduğu bir görüntü ve doğada var olanın yansımaları ve bunların kâğıda, suya, kuma vb. şeye yansımalarıdır.

Son dönemde oldukça ilgi gören ve geniş kıtalara yayılan Türk dilinin öğretimi için hazırlanan kitaplar, yukarıdaki nedenlerden dolayı bol görselden oluşmaktadır. Yeni bir dil öğrenen okuyucu anlayamadığı metinlerde, konularda, etkinliklerde ve bölümlerde görsellerden faydalanarak çıkarımlarda bulunabilir. Türkçe öğrenen yabancı bir öğrenciye karşılaştığı metinler kimi zaman uzun, karmaşık ve anlaşılmaz gelebilir. Görsel; uzun olanı kısaltır, karışık olanı sadeleştirir ve anlaşılmaz olanı anlaşılır kılar.

Görsellerin metin ile uyumunun dışında görseller; renkli, net, canlı, anlaşılır, ilgi çekici ve renk tonlarının birbiriyle uyumlu olması gerekir. Resim veya fotoğraf kelimelerden daha çok dikkat çekerler. Bu yüzden öğrenciyi motive etmek, eğlenerek öğrenmesini sağlamak ve dil öğrenme isteğini arttırmak için görsel kullanımı şarttır.

İnsan, gözüyle gördüğünü kulağıyla duyduğundan daha çok hatırlar. Her dil öğretiminde olduğu gibi Türkçe öğretiminde de kelime bilgisi çok önemlidir. Öğrenci öğrendiği kelimeyi beyninde iyi kodlayamazsa bir süre sonra o kelimeyi tekrardan unutulur. Bu yüzden derslerde öğretilen kelimenin yanında kelimeyle uyumlu görsel gösterilmelidir. Çünkü görsel bilginin zihne kodlanmasına, dolayısıyla hatırlanmasına yardımcı olur. İnsan beynini oluşturan iki yarım küre değişik işler için özelleşmiş halde çalışmaktadır.

Kitapların hazırlanma sürecinde oldukça dikkatli davranılmalıdır. Kitapların kapağından içeriğine ve görsellerine kadar titiz bir inceleme ve çalışma yapılmalıdır. Yeni bir dil öğrenen öğrenci ders kitabının kapağında merak uyandıracak görseller, ilgi çekecek renkler görmelidir. Ders kitabı estetik olarak göze hitap etmeli ve kullanılabilir olmalıdır. Kitabın içeriğinde metinler ve görseller birbirini tamamlayan iki parça olmalıdır. Kitaplar öğrencinin seviyesi, merakı ve kazandırılacak olan kazanımlar dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Kelimeler yalın ve sade olmalıdır. Kitaplar öğrenciyi sıkıkmamak, anlamasını kolaylaştırmak ve metni somutlaştırmak için görsel açıdan zengin olmalıdır. Kitapların iç bölümünde; öğrencilerin kendi kültürleriyle Türk kültürünü karşılaştırmaları, Türk diline ve kültürüne ısınmaları, kültür bilinci kazanmaları ve yaşadıkları Türk topraklarında uyum sorunları yaşamamaları için kültürlerarası metinler, görseller ve etkinlikler olmalıdır.

Metin ve Anlatım Türleri

Kayatürk (2018) “Ders kitapları yabancılara Türkçe öğretiminde yaygın olarak kullanılan öğretim araçlarındandır. Ders kitapları, içeriğindeki metinler ile yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilere, Türk dilinin zenginliğini ve anlam çeşitliliğini gösterir.” diyerek metinlerin dil öğretimindeki önemini anlatmıştır. Metinler, yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında öğrenciye dil edinimini, kültür ve değer aktarımını, Türk yaşam tarzını, eğlence şekillerini, tarihini, coğrafi yapısını, önemli kişilerini aktaran ve kavranmasını sağlayan bir öğedir. Türkçe Sözcük’te, metin, “Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü.” ve “Basılı veya el yazması parça.” olarak açıklanmıştır (TDK (Türk Dil Kurumu)). Akkurt (2011), metni öğrencilerin kültür, sosyal yaşam, toplum kuralları, iyi ve kötü kavramları, ahlak gibi değer ve özellikleri kavramasını sağlayan etkin bir yapı olarak tanımlar. İşeri (2003) ise metni, okumaya konu olan, anlatımsal bir bütünlüğü bulunan sözcüklerin meydana getirdiği somut bir varlık, dilsel bir ürün olarak açıklar.

Kitapların içeriğinde yer edinen metinler bir amaç doğrultusunda yazılmalıdır. Yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla yazılan metinler Türk dilini, yaşam tarzını, kültürünü, değerlerini, yemeklerini, değerli kişilerini, tarihini vb. unsurlarını öğrencilere aktarmak ve öğretmek amacı gütmelidir.

Akkurt (2011: 2), “Metin, öğrencinin dil edinimini geliştirmeli, kitaptan sıkılmamasını ve kitaptaki konuların anlaşılır olmasını sağlamalıdır. Metin sade, yalın ve anlaşılır olmalıdır. Metinlerin anlaşılabilirliğini sadece metinleri oluşturan kelimelere bakarak değil, aynı zamanda görselleri, başlığı, içerik gibi unsurlarla birlikte düşünmek gerekmektedir.” diyerek metinlerin özelliklerinden bahsetmektedir.

Metin içerisinde birçok anlatım türünü barındırmaktadır. Anlatım türleri metnin zenginleşmesini, daha fazla anlaşılmasını ve gruplandırılmasını sağlar. Yapılan alanyazın taramasında toplam on üç anlatım türü bulunmuştur. (<http://www.edebiyatname.com/index.php/anlatim-tuerleri>).

1. Betimleyici Anlatım: Betimleme, sözcüklerle resim çizme işidir. Görme, işitme, dokunma, tatma ve koklama duygularımız aracılığıyla varlıkların niteliklerini, varlıkların duygularımız üzerinde uyandırdıkları izlenimleri belirtmektir.
2. Öyküleyici Anlatım: Bu teknikte yazarın amacı, okuyucuyu bir olay içinde yaşatmaktır. Öyküleyici anlatım tekniğine hikâye etme denir.
3. Öğretici Anlatım: Açıklama, aydınlatma, bilgi verme amacıyla oluşturulan metinlerde başvurulan anlatım türüdür.
4. Açıklayıcı Anlatım: Makale, fıkra, eleştiri ve deneme gibi öğretici özellikler gösteren türlere özgü bir anlatım biçimidir. Herhangi bir konu hakkında bilgiler vermek, bir şeyler öğretmek amacına yöneliktir.
5. Tartışmacı Anlatım: Bir konu üzerinde en az iki görüş vardır. Bu görüşlerden birisi yazarın görüşü, diğeri veya diğeri başkalarının- belki de okuyucunun- görüşüdür.
6. Kanıtlayıcı Anlatım: İnandırma, aydınlatma, kendi görüşünü kabul ettirme amaç edinilir.
7. Coşku ve Heyecana Bağlı (Lirik) Anlatım: Genellikle şiir, roman, hikâye, tiyatro gibi edebi türlerde başvurulan, duyguların ön planda olduğu anlatım türüdür.
8. Destansı Anlatım: Olağanüstü olaylar ve kişiler anlatılır. Destan türünün yiğitçe havası vardır. Tarihi konular ve kahramanlıklar işlenir.
9. Emredici Anlatım: Açıklayıcı ve öğretici yönleri de bulunan emredici anlatımda emir, öneri, telkin anlamı taşıyan ifadeler yer verilir.
10. Düşsel (Fantastik) Anlatım: Olağanüstü ve fantastik özelliklere sahip, hayal ürünüdür. Zaman belirli ya da belirsizdir; olağanüstü özelliklere sahip olabilir. Mekân, olağanüstü, düşsel öğelerden oluşmuş olabilir.
11. Gelecekte Söz Eden Anlatım: Gelecekte söz eden anlatımda gerçeklerden yola çıkılarak tahmine dayalı bir anlatım yolu benimsenir.
12. Söyleşmeye Bağlı Anlatım: Konuşmaya dayalı metinler ve günlük hayatta konuşmaya gerçekleşen her tür iletişimde kullanılan anlatım söyleşmeli anlatıma türüdür.
13. Mizahi Anlatım: Ses, taklit, hareket ve konuşma önemlidir. Mizahi unsurları oluşturmada karşılaştırmalar, durumlar, hareketler, kelime ve kelime gruplarından yararlanılabilir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Dönmez ve Tangülü (2012: 352), çalışmalarında “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve

olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır.” diyerek tarama modellerini açıklamışlardır. Araştırmada, Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitaplarında (A1-A2), İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitaplarında (A1-A2) ve Gazi TÖMER’in Yabancılar için Türkçe A1-A2 Temel Düzey Ders Kitaplarında yer alan görsellerin ait oldukları metinlerle uyumunu tespit etmek amaçlanmıştır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Baz, Çatlak ve Tekdal (2015: 14), doküman incelemesini “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.” ifadeleriyle açıklamışlardır. Araştırmada veri analizi olarak betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analizde elde edilen bulgular araştırmacı tarafından, daha önceden hazırlanan başlıklar altında özetlenir ve yorumlanır.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini, 2018 – 2019 yıllarını kapsayan Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı (A1)-(A2), İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı (A1)-(A2) ve Gazi TÖMER’in Yabancılar için Türkçe A1- A2 Temel Düzey ders kitaplarında yer alan metin ve görseller oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Araştırmada, yapılan alanyazın tarama sonucu kitaplardaki metin ile görsellerin uyum düzeyini belirlemek için Cımbız’ın (2017) çalışmasında kullanmış olduğu “Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi” değerlendirme ölçütünden yararlanılmıştır. Ölçütteki “resimler” kelimesi “görseller” kelimesiyle değiştirilmiştir. Bunun nedeni elde edilen bulgularda resimle beraber fotoğraflarında yer almasıdır. Değerlendirme ölçütü yedi maddeliktir:

1. Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamakta mıdır?
2. Görseller, ait oldukları metinlerin başlığını desteklemekte midir?
3. Görseller, ait oldukları metinlerin içeriğiyle uyumlu mudur?
4. Görsellerin ve metinlerin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözletilmiş midir?
5. Görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekici midir?
6. Görseller, öğrencilere estetik zevk kazandırmakta mıdır?
7. Görseller, sınıf düzeyine uygun mudur?

A1-A2 seviyesine ait “Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitapları, İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitapları ve Gazi TÖMER’in Yabancılar için Türkçe Ders Kitapları” nda tespit edilen metinler ve görseller, araştırmacı tarafından bu yedi maddeye göre değerlendirilmiştir.

Hazırlanan “Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listesi” ne ait tabloların değerlendirilmesinde Cımbız’ın (2017: 37) çalışmasında belirlemiş olduğu görüşlerin ortalaması alınmıştır. Ortalamaların değerlendirilmesi için Tablo 1’deki sayı aralıkları kullanılmıştır.

Tablo 1. Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listesindeki Aritmetik Ortalamaların Değerlendirme Aralığı

Aralıklar	İfadeler
0 – 0,66	Hayır
0,67 – 1,33	Kısmen
1,34 - 2	Evet

Tablo 1’de, Evet (2), Kısmen (1) ve Hayır (0) aralıklarının eşit olduğu varsayılmış ve aritmetik ortalama puan aralığı 0,66 olarak kabul edilmiştir. Puan aralığının belirlenmesinde kullanılan hesaplama: (En yüksek değer – en düşük değer) /3 = (2 – 0) /3 = (2 / 3 = 0,66).

Verilerin Analizi

Araştırmada veri analizi olarak betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analizde elde edilen bulgular araştırmacı tarafından, daha önceden hazırlanan başlıklar altında özetlenir ve yorumlanır. Araştırmada örneklem olarak seçilen kitaplarda görsel içerikli metinler tek tek incelenmiş; söyleşmeye bağlı metinlere ait bulgular, açıklayıcı anlatıma bağlı metinlere ait bulgular, öğretici anlatıma bağlı metinlere ait bulgular, öyküleyici anlatıma bağlı metinlere ait bulgular, betimsel anlatıma bağlı metinlere ait bulgular ve destansı anlatıma bağlı metinlere ait bulgular şeklinde oluşturulan temalara göre hazırlanmış ve gruplandırılmıştır.

Tablo 2. *Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı (A1-A2), İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı (A1-A2) ve Gazi Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Temel Düzey Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Türleri ve Dağılımı*

Anlatım Türleri	Kitaplar			Toplam
	Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı (A1- A2)	İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı (A1-A2)	Gazi Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Temel Düzey Ders Kitabı	
Söyleşmeye bağlı metinler	29	28	72	129
Açıklayıcı anlatıma bağlı metinler	11	8	7	26
Öğretici anlatıma bağlı metinler	6	3	-	9
Betimsel anlatıma bağlı metinler	1	-	4	5
Destansı anlatıma bağlı metinler	-	1	-	1
Öyküleyici anlatıma bağlı metinler	1	-	7	8

Hazırlanan “Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listesi” ne ait tabloların son sütununda Cımbız’ın (2017: 37) çalışmasında belirlemiş olduğu görüşlerin ortalaması alınmıştır. Son olarak da metinlerin anlatım türüne göre “Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listelerinin Frekans ve Yüzde Dağılımı” oluşturularak genel verilere ulaşılmıştır.

A1-A2 seviyesindeki Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı, İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı ve Gazi TÖMER’in Yabancılar için Türkçe Temel Düzey Ders Kitaplarındaki metinlerin başlığı, konusu ve özeti sunulmuştur. Daha sonra metne ait görseller ve görseller hakkındaki bilgiler aktarılmıştır. Son olarak katılımcıların metin ile görsel hakkındaki görüşlerini belirttiği “Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listesi” hazırlanmış ve ardından listedeki maddeler araştırmacı tarafından tek tek açıklanmıştır. Bulguların değerlendirme ve tanımlanması aşamasında ise elde edilen veriler tanımlanmış ve bazı yerler doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Bulgular

Görsel ile metinlerin uyumuna ait bulgular, başlıklar halinde sunulmuştur. Başlıklar, araştırmada örneklem olarak kullanılan kitaplar ve anlatım türleri dikkate alınarak oluşturulmuştur.

Kitaplarda yer alan tüm metin ve görseller, Kanca (2020)'nin "Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Görsel-Metin Uyumunu" adlı çalışmasında yer almaktadır. Kitaplarda yer alan metin ve görsel sayısının çok olmasından dolayı çalışmada tek bir anlatım türünden bir metin ile görsel seçilerek örnek olarak gösterilmiştir. Tartışma bölümünde metin ile görseller tek tek anlatım türlerine göre yorumlanmıştır.

Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı A1 ve A2 Seviyesi

Söyleşmeye Bağlı Metinlere Ait Bilgiler

Bu bölümde Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitabında yer alan metinlere ait görsellerin metinlerle uyumuna ait bulgulara yer verilmiştir.

"Manavda" Metni: Metnin yer aldığı sayfa: 20

Metnin Konusu: "Manavda" adlı metinde, manavda nasıl davranılması gerektiği ve nasıl alışveriş yapılacağı anlatılmaktadır.

Metin Özeti: Metinde, müşteri manava giderek manavdan çilek, domates, kivi ve muz istemektedir. Manav kivi dışında diğer meyvelerin olduğunu söyler. Müşteri 1 kilo çilek, 2 kilo domates ve 1 kilo da muz alır. Manav toplam hesabın 24 TL tuttuğunu söyler. Müşteri parayı verip "İyi günler" diyerek gider.

Metin için Yapılan Şekil Aşağıda Verilmiştir:

Şekil 1. "Manavda" Metninin Görseli

Metin, bir sayfa içinde yer alır ve metnin altında konuyla ilgili orta büyüklükte bir görsel yer almaktadır.

Şekil 1'de manav yeri ve manav vardır. Tezgâhta elma, patlıcan, mısır, fasulye, armut, havuç, ananas, biber, muz, yeşil soğan, dolmalık biber, domates, kabak, portakal gibi meyve ve sebzeler vardır. Görseldeki bayan manav, tezgâhtaki meyve ve sebzelere dokunmaktadır.

"Manavda" adlı metin, aşağıda yer alan "Görsel-Metin İlişkisi Kategori Listesi" ne göre değerlendirilmiştir.

Tablo 3. *Manavda Metni Resim-Metin Uyum Düzeyi*

Görsel- Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet (2)			Kısmen (1)			Hayır (0)			Ort.*
	A	K1	K2	A	K1	K2	A	K1	K2	
1 Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
2 Görseller, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
3 Görseller, ait olduğu metnin içeriğine uygundur.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
4 Görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir.	-	-	-	1	1	1	-	-	-	1,33
5 Görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
6 Görseller, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır.	2	-	-	-	1	1	-	-	-	1,33
7 Görseller, sınıf düzeyine uygundur.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2

*Ortalamanın değeri, 0 – 0,66 arasında ise “Hayır”; 0,67 – 1,33 arasında ise “Kısmen”; 1,34 – 2 arasında ise “Evet”.

Yukarıdaki tabloda yer alan ortalama değer aralıklarına bakıldığında “Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listesi” nde yer alan “Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.”, “Görseller, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir.”, “Görseller, ait olduğu metnin içeriğine uygundur.”, “Görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.” ve “Görseller, sınıf düzeyine uygundur.” maddelerinde “Evet”; “Görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir.” ve “Görseller, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır.” maddelerinde “Kısmen” yanıtının ortaya çıktığı görülmektedir.

“Manavda” metni “Görsel, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.” maddesiyle uyumludur. Metin, bir manavda olabilecek meyve, sebze ve müşteri ile manavcı diyalogunu içermektedir. Görsele bakıldığında metnin tahmin edilebileceği görülmektedir.

Metnin başlığı “Manavda” dır. Görsele bakıldığında manav ve manavcı vardır. Görsel ve metin başlığı desteklenmektedir. Çünkü metin başlığı ve görsel birbiriyle uyumludur.

Metinde geçen, “Çilek var mı?”, “1 kilo lütfen, bu domates organik mi?”, “Muz 6 TL” gibi cümleler mekanın manav olduğu hakkında bize çağrışım yapmaktadır. Görsel, ait olduğu “Manavda” metninin içeriğiyle uygundur.

“Manavda” metninde, metnin yerleştirildiği zemin maviyken, görselin yerleştirildiği zemin beyazdır. Görsel ve metnin etrafı düz çerçeve şeklindedir. Metin ile görsel alt altadır ve büyüklükleri orantılıdır. Görselin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisine kısmen dikkat edildiği görülmektedir.

“Manavda” metni “Görselde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.” maddesiyle uygundur. Görselde kırmızı, turuncu, sarı gibi canlı renklerin kullanıldığı görülmektedir. Görselde sebzeler, meyveler ve renk tonları oldukça nettir.

Görsel, öğrenciye kısmen estetik zevk kazandırmaktadır. Görsel, A1 ve A2 sınıf düzeyine uygundur.

Söyleşmeye Bağlı Metinlere Ait Genel Bulgular

Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitabında yer alan söyleşmeye bağlı metinlere ait genel bulgular, “Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listesi” ne göre frekans ve yüzde değerleri verilerek aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4. *Söyleşmeye Bağlı Metinlerin “Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listesi” ne göre Frekans ve Yüzde Dağılımı*

Görsel- Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet	Kısmen	Hayır	Toplam
1. Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.	f 16	11	2	29
	% 55,17	37,94	6,89	100
2. Görseller, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir.	f 17	8	2	27
	% 62,97	29,63	7,40	100
3. Görseller, ait olduğu metnin içeriğine uygundur.	f 26	3	-	29
	% 89,65	10,35	-	100
4. Görseller ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözlemlenmiştir.	f 21	7	1	29
	% 72,40	24,14	3,46	100
5. Görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.	f 22	6	1	29
	% 75,86	20,68	3,46	100
6. Görseller, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır.	f 23	5	1	29
	% 79,30	17,24	3,46	100
7. Görseller, sınıf düzeyine uygundur.	f 27	2	-	29
	% 93,11	6,89	-	100

Tablo 4’te gösterildiği gibi, söyleşmeye bağlı metinlerin yarıdan çoğunda (%55,17) “Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.” maddesiyle uygundur. Metinlerin yarıdan fazlasında (%62,97) Görseller, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir. Söyleşmeye bağlı metinlerin büyük bir çoğunluğunda (%89,65) görsellerin, ait olduğu metnin içeriğine uygun olduğu söylenebilmektedir. Metinlerin yarıdan çoğunda (%72,40) görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözlemlenmiştir. Söyleşmeye bağlı metinlerin yarıdan fazlasında (%75,86) görsellerde kullanılan renklerin canlı, net ve dikkat çekici olduğu görülmektedir. Söyleşmeye bağlı metinlerin büyük çoğunluğunda (%79,30) görseller, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır. Metinlerin büyük bir çoğunluğunda (%93,11) görsellerin sınıf düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı A1 Seviyesi

Açıklayıcı Anlatıma Bağlı Metinlere Ait Bilgiler

Bu bölümde “İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı A1 seviyesi” nde yer alan metinlere ait görsellerin metinlerle uyumuna ait bulgulara yer verilmiştir.

“Mağazalar” Metni: Metnin yer aldığı sayfa: 34

Metnin Konusu: “Mağazalar” adlı metinde Mısır, Japonya ve Türkiye’deki mağazalar anlatılmaktadır.

Metin Özeti: Mısır’da birçok mağaza sabahtan akşama kadar açıktır. Hava çok sıcak olduğu için insanlar genellikle akşam alışveriş yapar. Mağazalar Cuma günü tatildir. Japonya’da mağazalar sabah 10.00’da açıktır. Mağazaların haftada bir gün tatil günü vardır. Fakat bu gün belli değildir. Genellikle büyük şehirlerde birkaç mağaza 24 saat açık olur. Türkiye’de mağazalar genellikle 09.00’da açılır. Kapalı gün yoktur. Hafta sonları mağazalar çok kalabalıktır.

Metin için Yapılan Şekiller Aşağıda Verilmiştir:

Şekil 2. “Mağazalar” Metninin Görselleri

Metin, bir sayfa içinde yer alır ve metnin sol tarafında ve altında konuyla ilgili orta büyüklükte görseller yer almaktadır.

Şekil 2’de Mısır’da bir mağaza fotoğrafı, Japonya’da bir mağaza fotoğrafı ve Türkiye’de bir mağaza fotoğrafı vardır.

“Mağazalar” adlı metin, aşağıda yer alan “Görsel- Metin İlişkisi Kategori Listesi” ne göre değerlendirilmiştir.

Tablo 5. *Mağazalar Metni Görsel-Metin Uyum Düzeyi*

Görsel- Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet (2)			Kısmen (1)			Hayır (0)			Ort.*
	A	K1	K2	A	K1	K2	A	K1	K2	
1 Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
2 Görseller, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
3 Görseller, ait olduğu metnin içeriğine uygundur.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
4 Görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözlemlenmiştir.	-	2	-	1	-	1	-	-	-	1,33
5 Görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
6 Görseller, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
7 Görseller, sınıf düzeyine uygundur.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2

*Ortalamanın değeri, 0 – 0,66 arasında ise “Hayır”; 0,67 – 1,33 arasında ise “Kısmen”; 1,34 – 2 arasında ise “Evet”.

Yukarıdaki tabloda yer alan ortalama değer aralıklarına bakıldığında “Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listesi” nde yer alan “Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.”, “Görseller, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir.”, “Görseller, ait olduğu metnin içeriğine uygundur.”, “Görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.”, “Görseller, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır.” ve “Görseller, sınıf düzeyine uygundur.” maddelerinde “Evet”; “Görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözlemlenmiştir.” maddesinde “Kısmen” yanıtlarının ortaya çıktığı görülmektedir.

“Mağazalar” metni “Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.” maddesiyle kısmen uygundur. Metin, Mısır, Japonya ve Türkiye’deki mağazaları anlatmaktadır.

Metnin başlığı “Mağazalar” dır. Görsellerde Mısır, Japonya ve Türkiye mağazaları vardır. Görseller ve metin başlığı desteklenmektedir. Çünkü metin başlığı ve görseller birbiriyle uyumludur.

Metinde Mısır, Japonya ve Türkiye’deki mağazaların açılış saatleri ve tatil günleri anlatılmaktadır. Görsellerde farklı ülkelere ait mağazalar görseli ile metnin içeriği uygundur.

“Mağazalar” metni “Görseller ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir.” maddesiyle kısmen uygundur. Metnin yerleştirildiği zemin mavi, turuncu ve yeşildir. Görsellerin yerleştirildiği zemin mavidir. Metin ve görseller, köşeleri sivri çerçeve içindedir.

Görsellerde kırmızı, beyaz, sarı ve mavi gibi canlı renkler kullanılmıştır. Görsellerde tabelaların rengi kırmızı, sarı, mavi ve beyazdır. Görseller canlı ve nettir. Görseller öğrenciler tarafından dikkat çekicidir.

Görseller, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır ve A1 sınıf düzeyine uygundur.

Açıklayıcı Anlatıma Bağlı Metinlere Ait Genel Bulgular

İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı A1 seviyesinde yer alan açıklayıcı anlatıma bağlı metinlere ait genel bulgular, “Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listesi” ne göre frekans ve yüzde değerleri verilerek aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 6. Açıklayıcı Anlatıma Bağlı Metinlerin “Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listesi” ne göre Frekans ve Yüzde Dağılımı

Görsel- Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır	Toplam
1. Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.	<i>f</i>	1	-	-	1
	%	100	-	-	100
2. Görseller, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir.	<i>f</i>	1	-	-	1
	%	100	-	-	100
3. Görseller, ait olduğu metnin içeriğine uygundur.	<i>f</i>	1	-	-	1
	%	100	-	-	100
4. Görseller ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir.	<i>f</i>	1	1	-	1
	%	-	100	-	100
5. Görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.	<i>f</i>	1	-	-	1
	%	100	-	-	100
6. Görseller, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır.	<i>f</i>	1	-	-	1
	%	100	-	-	100
7. Görseller, sınıf düzeyine uygundur.	<i>f</i>	1	-	-	1
	%	100	-	-	100

Tablo 6’da gösterildiği gibi açıklayıcı anlatıma bağlı metinlerin tamamında (%100), görsellerin, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağladığı; görsellerin, ait olduğu metnin başlığını desteklediği; görsellerin, ait olduğu metnin içeriğine uygun olduğu; görsellerde kullanılan renklerin canlı, net ve dikkat çekici olduğu; görsellerin öğrencilere estetik zevk kazandırdığı; görsellerin sınıf düzeyine uygun olduğu görülmektedir. Açıklayıcı anlatıma bağlı metinlerin tamamında (%100) görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi kısmen gözetilmiştir.

İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı A2 Seviyesi

Destansı Anlatıma Bağlı Metinlere Ait Bilgiler

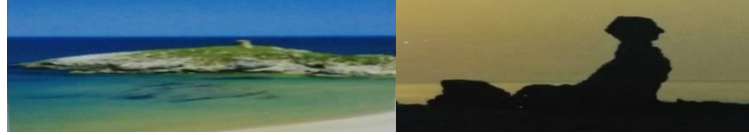
Bu bölümde “İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı A2 Seviyesi” nde yer alan metinlere ait görsellerin metinlerle uyumuna ait bulgulara yer verilmiştir.

“Efsaneler” Metni: Metnin yer aldığı sayfa: 64

Metnin Konusu: “Efsaneler” adlı metinde Gelin Kayası ve Taş Olan Kadın efsaneleri anlatılmaktadır.

Metin Özeti: Ağva sahilinde insan şeklinde beyaz bir kaya vardır. Bu kayanın adı “Gelin Kayası” dır. Efsaneye göre çok uzun yıllar önce Ağva küçük bir balıkçı köyüymüş. Bu köyde güzel bir kız yaşarmış. Bu kızın balıkçı bir nişanlısı varmış. Delikanlının teknesi fırtınada batmış. Genç gelin kayalıkların üzerinde günlerce beklemiş fakat kimse gelmemiş. Bir gün “Allah'ım ya beni taşa çevir ya da sevgilimi geri getir.” diye dua etmiş. Allah kızın duasını kabul etmiş ve kızı taşa çevirmiş. Kore'nin bir köyünde çok fakir bir karı koca varmış. Birbirlerine çok âşıkarmış. Bir yıl köye hiç yağmur yağmamış. Kıtık olmuş. Bir gün bu karı kocanın bütün yiyeceği bitmiş. Adam da yiyecek almak için komşu köye gitmek istemiş. Kadın evinde iki hafta kocasını beklemiş. Kocasının bütün arkadaşları evlerine dönmüş ama kocası dönmemiş. Evde çok az yiyecek kalmış. Her gün köyün en yüksek tepesine çıkmış ve kocasını beklemiş ama kocası gelmemiş. Bugün o tepenin üzerinde insan şeklinde bir taş vardır. Efsaneye göre kadın kocasını beklerken taş olmuş.

Metin için Yapılan Şekiller Aşağıda Verilmiştir:

Şekil 3. “Efsaneler” Metninin Görselleri

Metin, bir sayfa içinde yer alır. Metnin sağ tarafında konuyla ilgili orta büyüklükte görseller vardır. Şekil 3’te deniz ve kayalık, insana benzeyen kayalık vardır.

“Efsaneler” adlı metin, aşağıda yer alan “Görsel- Metin İlişkisi Kategori Listesi” ne göre değerlendirilmiştir.

Tablo 7. Efsaneler Metni Görsel-Metin Uyum Düzeyi

Görsel- Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet (2)			Kısmen (1)			Hayır (0)			Ort.*
	A	K1	K2	A	K1	K2	A	K1	K2	
1 Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
2 Görseller, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
3 Görseller, ait olduğu metnin içeriğine uygundur.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
4 Görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
5 Görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
6 Görseller, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
7 Görseller, sınıf düzeyine uygundur.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2

*Ortalamanın değeri, 0 – 0,66 arasında ise “Hayır”; 0,67 – 1,33 arasında ise “Kısmen”; 1,34 – 2 arasında ise “Evet”.

Yukarıda yer alan tablodaki ortalamaların değerler aralıklarına bakıldığında “Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listesi” nde yer alan maddelerin hepsinde “Evet” yanıtının ortaya çıktığı görülmektedir.

“Efsaneler” metni “Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.” maddesiyle uygundur. Metin, Gelin Kayası ve Taş Olan Kadın efsanelerini anlatmaktadır. Görsellere bakıldığında metnin tahmin edilebileceği görülmektedir.

Metnin başlığı “Efsaneler” dir. Görsellere bakıldığında iki efsaneye de konu olan kayalar vardır. Görseller ve metin başlığı desteklenmektedir. Çünkü metin başlığı ve görseller birbiriyle uyumludur.

Metinde sevdiklerine kavuşamadıkları için taş olan genç kadınların efsanesi anlatılmaktadır. Efsaneye konu olan kayalar görseli ile metnin içeriği uygundur.

“Efsaneler” metni “Metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir.” maddesiyle uyumudur. Metnin ve görsellerin yerleştirildiği zemin mavidir. Metin, görsellerin çerçevesini de içine alan büyük bir çerçeve içindedir. Görseller, köşeleri sivri çerçeve içindedir. Görseller, net olarak görünmekte ve metin ise iyi bir şekilde okunmaktadır.

Görsellerde mavi, yeşil, beyaz gibi canlı renkler kullanılmıştır. Görsellerde gökyüzü mavi ve çimen yeşildir. Görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.

Görseller, öğrenciye estetik zevk kazandırmaktadır ve A2 sınıf düzeyine uygundur.

Destansı Anlatıma Bağlı Metinlere Ait Genel Bulgular

İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı A2 seviyesinde yer alan destansı anlatıma bağlı metinlere ait genel bulgular, “Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listesi” ne göre frekans ve yüzde değerleri verilerek aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 8. Destansı Anlatıma Bağlı Metinlerin “Görsel – Metin İlişkisi Kategorisi Listesi” ne göre Frekans ve Yüzde Dağılımı

Görsel- Metin İlişkisi Kategorisi Listesi		Evet	Kısmen	Hayır	Toplam
1. Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.	<i>f</i>	1	-	-	1
	%	100	-	-	100
2. Görseller, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir.	<i>f</i>	1	-	-	1
	%	100	-	-	100
3. Görseller, ait olduğu metnin içeriğine uygundur.	<i>f</i>	1	-	-	1
	%	100	-	-	100
4. Görseller ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözlemlenmiştir.	<i>f</i>	1	-	-	1
	%	100	-	-	100
5. Görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.	<i>f</i>	1	-	-	1
	%	100	-	-	100
6. Görseller, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır.	<i>f</i>	1	-	-	1
	%	100	-	-	100
7. Görseller, sınıf düzeyine uygundur.	<i>f</i>	1	-	-	1
	%	100	-	-	100

Tablo 8’de gösterildiği gibi, destansı anlatıma bağlı metinlerin tamamında (%100), görsellerin, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağladığı; görsellerin, ait olduğu metnin başlığını desteklediği; görsellerin, ait olduğu metnin içeriğine uygun olduğu; görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözlemlendiği; görsellerde kullanılan renklerin canlı, net ve dikkat çekici olduğu; görsellerin öğrencilere estetik zevk kazandırdığı; görsellerin sınıf düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Gazi Yabancılar için Türkçe A1 Temel Düzey Ders Kitabı

Betimleyici Anlatıma Bağlı Metinlere Ait Bilgiler

Bu bölümde “Gazi Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı A1 seviyesi” nde yer alan metinlere ait görsellerin metinlerle uyumuna ait bulgulara yer verilmiştir.

“O Nasıl Biri?” Metni: Metnin yer aldığı sayfa: 14

Metnin Konusu: “O Nasıl Biri?” adlı metinde Haluk’un sahnedeki halleri anlatılmıştır.

Metin Özeti: Haluk tiyatro oyuncusudur. 23 yaşında, uzun boylu ve zayıftır. Onun gözleri kahverengi, saçları kısadır. Haluk neşeli, güler yüzlü ama biraz gevezedir. O, sahnede bazen şişman, kel ve sinirli; bazen uzun saçlı, komik ve neşeli; bazen de üzgün bir insan olur. Tiyatrocu arkadaşları da onun gibi oyunlarda ağlar, güler, kızar ve mutlu olurlar. Çünkü hayat bir tiyatrodur.

Metin için Yapılan Şekiller Aşağıda Verilmiştir:

Şekil 4. “O Nasıl Biri?” Metninin Görseli

Metin, bir sayfa içinde yer alır. Metnin sol tarafında konuyla ilgili iki küçük, biri orta büyüklükte olmak üzere üç görsel yer almaktadır.

Şekil 4’te sahnede oturan adam, sahnede ayakta olan ve konuşan üç kişi ve sahnede oturan iki adam vardır.

“O Nasıl Biri?” adlı metin, aşağıda yer alan “Görsel- Metin İlişkisi Kategori Listesi” ne göre değerlendirilmiştir.

Tablo 9. *O Nasıl Biri? Metni Görsel-Metin Uyum Düzeyi*

Görsel- Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet (2)			Kısmen (1)			Hayır (0)			Ort.*
	A	K1	K2	A	K1	K2	A	K1	K2	
1 Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
2 Görseller, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
3 Görseller, ait olduğu metnin içeriğine uygundur.	2	2	-	-	-	1	-	-	-	1,66
4 Görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir.	-	-	-	1	1	1	-	-	-	1
5 Görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.	-	-	-	1	1	1	-	-	-	1
6 Görseller, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
7 Görseller, sınıf düzeyine uygundur.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2

*Ortalamanın değeri, 0 – 0,66 arasında ise “Hayır”; 0,67 – 1,33 arasında ise “Kısmen”; 1,34 – 2 arasında ise “Evet”.

Yukarıdaki tabloda yer alan ortalama değer aralıklarına bakıldığında “Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listesi” nde yer alan “Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.”, “Görseller, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir.”, “Görseller, ait olduğu metnin içeriğine uygundur.”, “Görseller, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır.” ve “Görseller, sınıf düzeyine uygundur.” maddelerinde “Evet”; “Görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir.” ve “Görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.” maddelerinde “Kısmen” yanıtlarının ortaya çıktığı görülmektedir.

“O Nasıl Biri?” metni “Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.” maddesiyle uygundur.

Metnin başlığı “O Nasıl Biri?” dir. Görseller ve metin başlığı desteklenmektedir.

Metinde Haluk’un tiyatrocu olduğu, bunun içinde birçok karakteri taklit ettiği anlatılmaktadır. Sahnede oturan iki adam, sahnede oturan adam, sahnede ayakta olan ve konuşan üç kişi görseli ile metnin içeriği uygundur.

“O Nasıl Biri?” metni “Görseller ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir.” maddesiyle kısmen uygundur. Metnin yerleştirildiği zemin gridir. Görsellerin yerleştirildiği zemin beyazdır. Metin, köşeleri kıvrımlı çerçeve içindedir. Görseller, köşeleri sivri çerçeve içindedir.

Görsellerde ağırlıklı olarak koyu renkler kullanılmıştır. Perdenin yarısı mor, yarısı siyahtır. Kostümler siyahtır. Yalnız gömlekler beyazdır. Görsellerde kullanılan renkler kısmen canlı, net ve dikkat çekicidir.

Görseller, öğrenciye estetik zevk kazandırmaktadır ve A1 sınıf düzeyine uygundur.

Tablo 10. *Betimleyici Anlatıma Bağlı Metinlerin “Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listesi” ne göre Frekans ve Yüzde Dağılımı*

Görsel- Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet	Kısmen	Hayır	Toplam
1. Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.	f 3	-	-	3
	% 100	-	-	100
2. Görseller, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir.	f 2	-	-	2
	% 100	-	-	100
3. Görseller, ait olduğu metnin içeriğine uygundur.	f 3	-	-	3
	% 100	-	-	100
4. Görseller ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir.	f 1	2	-	3
	% 33.33	66.67	-	100
5. Görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.	f 2	1	-	3
	% 66.67	33.33	-	100
6. Görseller, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır.	f 3	-	-	3
	% 100	-	-	100
7. Görseller, sınıf düzeyine uygundur.	f 3	-	-	3
	% 100	-	-	100

Tablo 10’da gösterildiği gibi, betimleyici anlatıma bağlı metinlerin tamamında (%100), görsellerin, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağladığı; görsellerin, ait olduğu metnin başlığını desteklediği; görsellerin, ait olduğu metnin içeriğine uygun olduğu; görsellerin öğrencilere estetik zevk kazandırdığı; görsellerin sınıf düzeyine uygun olduğu görülmektedir. Betimleyici anlatıma bağlı metinlerin yarıdan fazlasında (%66,67), görseller ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi kısmen gözetilmiştir. Görsellerde kullanılan renklerin canlılık, netlik ve dikkat çekiciliği orta seviyenin (%66,67) biraz üstündedir. Betimleyici anlatıma bağlı metinlerin tamamında (%100), görsellerin öğrencilere estetik zevk kazandırdığı; görsellerin sınıf düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Gazi Yabancılar için Türkçe A2 Temel Düzey Ders Kitabı

Öyküleyici Anlatıma Bağlı Metinlere Ait Bilgiler

Bu bölümde “Gazi Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı A2 seviyesi” nde yer alan metinlere ait görsellerin metinlerle uyumuna ait bulgulara yer verilmiştir.

“Küçük Bilim İnsanları” Metni: Metnin yer aldığı sayfa: 40

Metnin Konusu: “Küçük Bilim İnsanları” adlı metinde kente kurulan fuarın tanıtımı anlatılmaktadır.

Metin Özeti: Kente “Küçük Bilim İnsanları” adlı yeni bir fuar açılmıştır. Fuardan Can'ın okuluna bir tanıtım ekibi gönderilmiştir. Bu ekip, sınıf sınıf gezerek öğrencilere fuar hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir. Önce yansıtıcıdan fuarla ilgili fotoğraf ve kısa filmler gösterilir. Can'ın evinin olduğu bölgeden fuara ücretsiz serviste kalkmaktadır. Can broşürden “Yerçekimsiz ortamları tanışın!”, “Çarpmayan elektriği keşfedin!” etkinliklerine bakmıştır.

Metin için Yapılan Şekil Aşağıda Verilmiştir:

Şekil 5. "Küçük Bilim İnsanları" Metninin Görseli

Metin, bir sayfa içinde yer alır. Metnin sağ tarafında konuyla ilgili büyük görsel yer almaktadır. Büyük resmin üzerinde yuvarlak çerçeve içinde küçük görseller yer almaktadır.

Şekil 5'te tanıtım broşürlerinin ve kalabalık insan topluluğunun olduğu fuar resmedilmiştir. Küçük görsellerde çarpılan adam karikatürü ve yerçekimsiz ortamda havalanan insanlar vardır.

"Küçük Bilim İnsanları" adlı metin, aşağıda yer alan "Görsel- Metin İlişkisi Kategori Listesi" ne göre değerlendirilmiştir.

Tablo 11. *Küçük Bilim İnsanları Metni Görsel-Metin Uyum Düzeni*

Görsel- Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet (2)			Kısmen (1)			Hayır (0)			Ort.*
	A	K1	K2	A	K1	K2	A	K1	K2	
1 Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
2 Görseller, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
3 Görseller, ait olduğu metnin içeriğine uygundur.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
4 Görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözlemlenmiştir.	-	-	-	1	1	1	-	-	-	1
5 Görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
6 Görseller, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2
7 Görseller, sınıf düzeyine uygundur.	2	2	2	-	-	-	-	-	-	2

*Ortalamanın değeri, 0 – 0,66 arasında ise "Hayır"; 0,67 – 1,33 arasında ise "Kısmen"; 1,34 – 2 arasında ise "Evet".

Yukarıdaki tabloda yer alan ortalama değer aralıklarına bakıldığında "Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listesi" nde yer alan "Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.", "Görseller, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir.", "Görseller, ait olduğu metnin içeriğine uygundur.", "Görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.", "Görseller, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır." ve "Görseller, sınıf düzeyine uygundur." maddelerinde "Evet"; "Görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözlemlenmiştir." maddesinde "Kısmen" yanıtlarının ortaya çıktığı görülmektedir.

"Küçük Bilim İnsanları" metni "Görsel, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır." maddesiyle uyumludur.

Metnin başlığı “Küçük Bilim İnsanları” dır. Görselde tanıtım broşürlerinin ve kalabalık insan topluluğunun olduğu fuar vardır. Görsel ve metin başlığı desteklenmektedir.

Metinde kente kurulan fuarın tanıtımı ve Can'ın fuara olan merakı anlatılmaktadır. Görseldeki tanıtım broşürlerinin ve kalabalık insan topluluğunun olduğu fuar, çarpılan adam karikatürü ve yerçekimsiz ortamda havalanan insanlar ile metnin içeriği uygundur.

“Küçük Bilim İnsanları” metni “Görsel ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir.” maddesiyle kısmen uygundur. Metnin yerleştirildiği zemin mavidir. Büyük görselin yerleştirildiği zemin beyazdır. Küçük görseller mavi zemine yerleştirilmiştir. Metin ve görsel, köşeleri sivri çerçeve içindedir. Küçük görsellerin çerçevesi yuvarlaktır.

Görselde mor, sarı, pembe, kırmızı, turuncu, mavi, yeşil gibi canlı renkler kullanılmıştır. Görselde tanıtım broşürlerine bakan kızın alt eşofmanı pembe, yanındaki oğlanın tişörtü mor, kapalı kadının şalı mavi ve karşısındaki bayanın elindeki kitap yeşildir. Görselde renklerin tonları canlı ve nettir. Görsel öğrenciler tarafından dikkat çekicidir.

Görsel, öğrenciye estetik zevk kazandırmaktadır ve A2 sınıf düzeyine uygundur.

Öyküleyici Anlatıma Bağlı Metinlere Ait Genel Bulgular

Gazi Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı A2 seviyesinde yer alan öyküleyici anlatıma bağlı metinlere ait genel bulgular, “Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listesi” ne göre frekans ve yüzde değerleri verilerek aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 12. *Öyküleyici Anlatıma Bağlı Metinlerin “Görsel – Metin İlişkisi Kategori Listesi” ne göre Frekans ve Yüzde Dağılımı*

Görsel- Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet	Kısmen	Hayır	Toplam
1. Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.	f 7	-	-	7
	% 100	-	-	100
2. Görseller, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir.	f 4	-	-	4
	% 100	-	-	100
3. Görseller, ait olduğu metnin içeriğine uygundur.	f 7	-	-	7
	% 100	-	-	100
4. Görseller ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir	f 5	2	-	7
	% 71,42	28,58	-	100
5. Görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.	f 7	-	-	7
	% 100	-	-	100
6. Görseller, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır.	f 7	-	-	7
	% 100	-	-	100
7. Görseller, sınıf düzeyine uygundur.	f 7	-	-	7
	% 100	-	-	100

Tablo 12’de gösterildiği gibi, öyküleyici anlatıma bağlı metinlerin tamamında (%100), görsellerin, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağladığı; görsellerin, ait olduğu metnin başlığını desteklediği; görsellerin, ait olduğu metnin içeriğine uygun olduğu; görsellerde kullanılan renklerin canlı, net ve dikkat çekici olduğu; görsellerin öğrencilere estetik zevk kazandırdığı; görsellerin sınıf düzeyine uygun olduğu görülmektedir. Öyküleyici anlatıma bağlı metinlerin yaradan fazlasında (%71,42) Görseller ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu kısımda tespit edilen bulgular, yapılan diğer çalışmalarda tespit edilen bulgularla birlikte değerlendirilmiş ve tartışılmıştır. Değerlendirme yapılırken aşağıdaki ölçütler dikkate alınmıştır:

- Uyumluluk düzeyi, %30'un altında olan görsel ile metinlerin uyumu azdır.
- Uyumluluk düzeyi, %30 ile %49 oranlarının arasında olan görsel ile metinlerin uyumluluk oranı orta düzeyin biraz altındadır.
- Uyumluluk düzeyi, %50 olan görsel ile metinlerin uyumu orta düzeydedir.
- Uyumluluk düzeyi, %50 ve %69 oranlarının arasında olan görsel ile metinlerin uyumluluk oranı orta düzeyin biraz üzerindedir.
- Uyumluluk düzeyi, %70 ve %80 oranlarının arasında olan görsel ile metinlerin uyumluluk oranı yüksektir.
- Uyumluluk düzeyi, %80 oranının üzerinde olan görsel ile metnin uyumluluk düzeyi çok yüksektir.
- Uyumluluk düzeyi, %100 olan görsel ile metnin uyumluluk oranı tamdır.

Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabında (55,17) söyleşmeye bağlı metinlerde görsellerin öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlaması orta seviyenin biraz üstündedir. Kitapta yer alan çoğu görseller metnin yansımaları ve kelimelerin şekil bulmuş hali olsa da kimi görseller metnin içeriğini tam olarak yansıtamamaktadır. Şimşek'in de (2011) çalışmasında bahsettiği gibi Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitaplarında yer alan metin ve görseller çoğunluklu olarak birbirini tamamlayan niteliklerdedirler. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1) Ders Kitabında (35,30) ise görsellerin öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlaması orta düzeyin biraz altındadır. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A2) Ders Kitabında (62,5) yer alan söyleşmeye bağlı metinlerde görsellerin öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlaması orta seviyenin biraz üstündedir. Aynı kurum tarafından hazırlanan ve birbirinin devamı niteliğinde olan iki kitaptan biri "Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır." maddesinde orta düzeyin üstündeyken, diğeri orta düzeyin altındadır. Yapılan bu değerlendirme sonucunda iki kitabın hazırlanma sürecinde aynı özen ve titizlikle davranılmadığı söylenebilir. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A2) Ders Kitabı, İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1) Ders Kitabına oranla görsellerin öğrencilere metni tahmin etmesini sağlaması daha başarılıdır. Gazi Yabancılar için Türkçe (A1) Temel Düzey Ders Kitabında (79,55) söyleşmeye bağlı metinlerde görsellerin öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlaması yüksek düzeydedir. Gazi Yabancılar için Türkçe (A2) Temel Düzey Ders Kitabında da (81,48) bu başarı oranı aynı şekilde devam etmektedir. Bu da iki kitabın hazırlanmasında görsellerin yardımıyla metin hakkında tahminlerde bulunma ve çıkarımlar yapma hususlarına dikkat edildiğini gösterir. Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe ve Gazi TÖMER'in çıkardığı Yabancılar için Türkçe Ders Kitaplarının A1 ve A2 seviyelerinde "Görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır." maddesine orta düzeyin biraz üstünde ve oldukça yüksek düzeylerde dikkat edildiği söylenebilir. Fakat İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi tarafından hazırlanan İstanbul Yabancılar için Türkçe (A2) Ders Kitabında yer alan söyleşmeye bağlı metinlerde görsellerin öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlama oranı orta seviyenin biraz üstündeyken, bu durum İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1) Ders Kitabında orta seviyenin biraz altındadır. Kayabekir ve Tepecik (2017: 407), çalışmalarında "Resimlemelerin okuyucunun görsel algısı ve bilişsel sistemiyle etkileşim içinde olması önemlidir. Bu etkileşim resim metin arasındaki tutarlı ilişkiye bağlıdır." diyerek resim ile metinlerin ilişkisini açıklamıştır. Okuyucu, görsel ile metin arasında bağ kurarak metin içeriği, konusu ve amacıyla ilgili çağrışımlarda bulunmalıdır.

Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabı (62,97) ve İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1) Ders Kitabında (62,5) söyleşmeye bağlı metinlerde görsellerin ait olduğu metnin başlığını destekleme oranı orta seviyenin biraz üstündedir. Şimşek (2011), Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabında metin başlıklarından hareketle metnin içeriğinin tahmin edilebileceğini dile getirmiştir. Bu çalışmanın sonucunda, metin başlıklarının metin içeriğiyle uyumu orta seviyenin biraz üstünde olsa da başlıkların kısa ve öz olduğu tespit edilmiştir. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1) Ders Kitabında da başlıklar anlaşılır, kısa ve özüdür. Fakat görsellerin bir kısmı başlıklarla uyumlu değildir. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A2) Ders Kitabında (45,46) görseller, ait olduğu metin başlıklarını orta seviyenin biraz altında desteklemektedir. Bunun nedeni bazı görsellerin başlıklarla pek bağlantılı olmayışı ve öğrenciye bağlam kurma açısından yardımcı olmayışıdır. Ayrıca birçok metnin başlığının olmayışı ve bazı görsellerin başlıklarla anlamsal olarak ilişkilendirilmemesi olumsuz durumlardan biridir. Gazi Yabancılar için Türkçe (A1) Temel Düzey Ders Kitabında (78,79) yer alan görseller yüksek düzeyde metin başlıklarını desteklemektedir. Metin başlıkları kısadır ve öğrencinin anlayabileceği düzeydedir. Görsellerin çoğu metin başlıklarıyla ilgili çağrışım yapmaktadır. Gazi Yabancılar için Türkçe (A2) Temel Düzey Ders Kitabında (%100) ise görseller tam olarak metin başlıklarını desteklemektedir. Gazi TÖMER'in hazırlamış olduğu, Gazi Yabancılar için Türkçe A1-A2 Temel Düzey Ders Kitaplarında yer alan görseller, metin başlıklarıyla yüksek oranda uyumlu ve metin başlıklarını desteklerken, Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabı ve İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1) Ders Kitabında bu durum orta seviyenin biraz üstündedir. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A2) Ders Kitabında ise görseller metin başlıklarını orta seviyenin biraz altında desteklemektedir.

Şeref ve Yılmaz (2013: 510), “Görsellerin en önemli katkısı metnin anlaşılmasını kolaylaştırmaktır. Türkçeyi yeni öğrenen kişiler söz konusu metnin içeriğini görsel yardımıyla daha kolay kavrayabilirler.” diye belirtmektedirler. Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabı (89,65) ve İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1) Ders Kitabında (82,35) söyleşmeye bağlı metinlerde görsellerin ait olduğu metnin içeriğiyle uyumluluk oranı oldukça yüksektir. Şeref ve Yılmaz (2013) çalışmalarında bahsettikleri gibi iki kitapta da tanışma metinlerinde iki yabancı kişinin tanışma esnasında kullanabilecekleri diyaloglar yer almaktadır. Metinlerin içeriğinden hareketle görsellere bakıldığında metin ile görsellerin arasında doğrudan bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Çünkü görsellerde bir kız ile bir erkek tanışır hâlde resmedilmiştir. Şimşek’te (2011) çalışmasında Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitaplarında görsel ve içeriklerin birbirlerini tamamladıklarını örneklerle açıklamıştır. Şimşek (2011: 83), Yeni Hitit kitabında yer alan metin için “‘Gemi Seyahati’ metninin içeriği görsellerle desteklenmiştir. Gemilere ait bir odakamara fotoğrafı ve geminin güvertesindeki restorandan bir fotoğraf metinle yan yana gösterilmiştir.” sözlerini söylemiştir. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A2) Ders Kitabında (72,73) görseller ait olduğu metnin içeriğiyle yüksek düzeyde uygundur. Gazi Yabancılar için Türkçe (A1) Temel Düzey Ders Kitabında (95,45) görseller ve metnin içeriğinin uygunluk düzeyi diğer kitaplara oranla daha yüksektir. Gazi Yabancılar için Türkçe (A2) Temel Düzey Ders Kitabında (85,18) ise görseller ve metnin içeriği birbiriyle oldukça yüksek oranda uygundur. Genel olarak tüm kitaplarda metin içeriği ile görseller arasındaki uyuma dikkat edilmiştir. Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitapları ve İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitaplarında metin içeriği ve görsellerin uyum düzeyi birbirine benzerlik gösterirken, Gazi Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Temel Düzey Ders Kitaplarında bu uyum düzeyi daha yüksektir. Gazi Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Temel Düzey Ders Kitaplarında neredeyse tüm metinler içerik olarak görsellerle uyumlu ve bağlantılıdır. Karatay ve Pektaş (2012: 187) çalışmasında “Ders kitaplarındaki resimler; metnin üstünde, sayfanın üst kısmında, altında veya resim ve metin birbirleriyle karşılıklı olacak şekilde, bir sayfada resim karşısındaki diğer sayfada resim olacak şekilde tasarlanır. Metin ve resmin iç içe tasarlandığı

durumlarda metin resmin üzerinde, resim tasarımında kullanılan renkten farklı bir renkle verilmelidir. Resimlerin üzerine yerleştirilen metin için kullanılan yazı rengi ve zemini birbiri ile zıtlık oluşturmazsa metni okumak güçleşir. Okuma eylemi, metindeki anlamı çözmekten çok resim içinde metni seçme çabasına dönüşebilir.” sözleriyle resimlerin özelliklerinden bahsetmektedir.

Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabında (72,40) söyleşmeye bağlı metinlerde görsel ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisinin gözetilme oranı yüksek seviyededir. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1) Ders Kitabında (64,70) söyleşmeye bağlı metinlerde görsel ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisinin gözetilme oranı orta seviyenin biraz üstündedir. “Öğrenciler Alışverişte” metninde görsellerin ve metnin yerleştirildiği zemin beyazdır. Görseller, köşeleri sivri çerçeve içindedir. Görsellerin büyüklükleri orantılı değildir. Bazı görseller diğer görsellerle zemin ilişkisi bakımından uyumlu değildir. Metnin çerçevesi yoktur. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A2) Ders Kitabında (81,82) söyleşmeye bağlı metinlerde görsel ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisinin gözetilme oranı oldukça yüksek seviyededir. Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitabının iki seviyesinde de (A1-A2) metin ve görselin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisine yüksek oranda dikkat edilirken, İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1) Ders Kitabında ise zemin-fon ilişkisine orta seviyenin biraz üzerinde dikkat edilmiştir. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A2) Ders Kitabında da metin ve görselin yerleştirilmesinde zemin fon ilişki uyumu diğer kitaplara oranla daha yüksektir.

Karatay ve Pektaş (2012: 188), çalışmalarında “Renklerin insan psikolojisi üzerindeki etkileri ve içerdiği anlamlar görsellerin seçilmesinde veya hazırlanmasında dikkate alınmalıdır. Soğuk renkler, çocuklarda uzaklık ve derinlik etkisi yaratırken sıcak renkler yakınlık ve çekicilik etkisi yaratır.” diyerek renklerin özelliklerini anlatmaktadırlar. Görsellerde soğuk ve cansız renklerin kullanımından sakınmalıdır. Kitapların hazırlanma sürecinde kullanılan renk tonları dikkat çekici ve canlı olmalıdır. Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabı (75,86), İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitapları (82,35- 90,09) ve Gazi Yabancılar için Türkçe (A1) Temel Düzey Ders Kitabında (95,45) yer alan görsellerin renklerinde canlılık, netlik ve dikkat çekicilik oranı yüksek ve çok yüksektir. Gazi Yabancılar için Türkçe (A2) Temel Düzey Ders Kitabında (%100) yer alan görsellerde kullanılan renkler tam olarak canlı, net ve dikkat çekicidir. Genel olarak kitaplardaki görsellerde sıcak renkler kullanılmıştır ve renkler öğrenciler tarafından dikkat çekicidir.

Yabancılar için Türkçe öğretme amaçlı yazılan kitaplarda yer alan görseller; öğrencilere kitapları sevdirmek, okunacak metinlere ilgiyi arttırmak, öğrencinin dikkatini çekmek vb. nedenlerden dolayı estetik açıdan doyurucu olmalıdır. Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabında (79,73) görsellerin öğrenciye estetik zevk kazandırma oranı yüksektir. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1) Ders Kitabı (88,23) ve Gazi Yabancılar için Türkçe (A1) Temel Düzey Ders Kitabında (97,73) söyleşmeye bağlı metinlerin görsellerinin öğrenciye estetik zevk kazandırma oranları oldukça yüksektir. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A2) Ders Kitabı ve Gazi Yabancılar için Türkçe (A2) Temel Düzey Ders Kitabında yer alan görseller (%100) tam olarak öğrenciye estetik zevk kazandırmaktadır.

Karatay ve Pektaş (2012: 186), “Kitaplarda yer alan metinler ve onları tamamlayan görsellerin anlamlı olabilmesi için metinler ile resimlerin sayfa tasarımlarının birbirini tamamlaması gerekir.” diyerek metin ile görsellerin uyumuna dikkat çekmektedirler. Görsel unsurlar, öğrenciye metni anlayabilmelerinde yardımcı olmak için öğrencinin yaş ve gelişim düzeyine uygun hazırlanmalıdır. Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabında (93,11) söyleşmeye bağlı metinlerin görsellerinin sınıf düzeyine uygunluk oranı oldukça yüksektir. Şimşek (2011: 76) çalışmasında “Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabının manav bölümü görevli kişiyle müşteri

arasında geçebilecek doğal, basit ve temel ihtiyacı karşılayan bir konuşma metnidir. Kısa olması ve manavda alışveriş sırasında sorulan sorulara verilebilecek farklı yanıtları içermesiyle hem anlaşılması kolay hem de işlevsel-kullanışlı bir metindir.” diye belirterek Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabının özelliklerinden bahsetmektedir.

Şimşek’in de (2011) çalışmasında belirttiği gibi Yeni Hitit A1 seviye kitabının “Manavda” metni okunabilir, anlaşılabilir ve öğrenci seviyesine uygun bir metindir. Şimşek (2011: 84), Yeni Hitit kitabında yer alan metin için “Gemi Seyahati metni, Yeni Hitit A1 seviyesi ders kitabının son ünitesinde yer alacak seviyede; o üniteye kadar öğrenilenler sayesinde kolay anlaşılan ve orta seviyeye öğrenciyi hazırlayan bir okuma metnidir.” demiştir. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitapları ve Gazi Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Temel Düzey Ders Kitaplarındaki görseller (%100), tam olarak sınıf düzeyine uygundur. Araştırmaya dahil edilen tüm kitaplarda söyleşmeye bağlı metinlere ait görseller öğrencilerin seviyesine uygundur.

Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabında (81,82) yer alan açıklayıcı anlatıma bağlı metinlerde görsellerin öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlama oranı oldukça yüksek seviyededir. Kitapta yer alan çoğu görsel, öğrenciye metin hakkında şifreler vermektedir. “İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı”nın A1-A2 seviyesinde (%100), görseller tam olarak metnin tahmin edilmesini sağlamaktadır. İstanbul Yabancılar için Türkçe kitabında, Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe kitabına oranla “Görseller öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.” maddesine daha çok dikkat edilmiştir. Gazi Yabancılar için Türkçe (A1) Temel Düzey Ders Kitabında (%100) yer alan görseller tam olarak metnin tahmin edilmesini sağlamaktadır. Gazi Yabancılar için Türkçe (A2) Temel Düzey Ders Kitabında (83,33) yer alan açıklayıcı anlatıma bağlı metinlerde ise görsellerin öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlama oranı oldukça yüksek seviyededir. Açıklayıcı anlatıma bağlı metinlerin tümünde görseller, metnin tahmin edilmesini sağlamaktadır. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1) Ders Kitabı, İstanbul Yabancılar için Türkçe (A2) Ders Kitabı ve Gazi Yabancılar için Türkçe (A1) Temel Düzey Ders Kitabında yer alan açıklayıcı anlatıma bağlı metinlerin tümünde metinler görseller aracılığıyla tahmin edilmektedir.

Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabında (72,73) açıklayıcı anlatıma bağlı metinlerde görsellerin ait olduğu metnin başlığını destekleme oranı yüksektir. Cımbız ve İşcan (2017: 155), “Başlık kısa, öz olmalı ve metnin konusunu tam olarak kapsamalıdır.” diyerek metin başlıklarının nasıl olması gerektiğini anlatmışlardır. Metinlerin başlıkları öğrencinin aklını karıştırmamalıdır. Başlıklar nasıl sade ve anlaşılır ise görsellerde metin başlıklarıyla uyumlu olarak sade olmalıdır. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabı ve Gazi Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Temel Düzey Ders Kitabında başlıklar anlaşılır, kısa ve özür. Bu kitaplardaki görseller (%100) tam olarak metin başlıklarını desteklemektedir.

Şimşek (2011) çalışmasında, kitaplarda yer alan metinlerin öğrenci düzeyine uygun olmasını ve metinlerde geçen konuların somut şekilde yansıtılarak öğrencinin zihninde canlanmasının önemini vurgulamıştır. Görsellerin metnin içeriği ile uyumlu olmaması, öğrencinin metni anlamasında zorluk çıkartabilir ve kafasının karışmasına neden olabilir. Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabında (72,73) açıklayıcı anlatıma bağlı metinlerde görsellerin ait olduğu metnin içeriğine uygunluk oranı yüksektir. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabı ve Gazi Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Temel Düzey Ders Kitabında yer alan görseller (%100) tam olarak metnin içeriğiyle uygundur. Açıklayıcı anlatıma bağlı metinlerin içeriği ile görsellerin uyumu yüksek seviyenin altına düşmese de, Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabında yer alan görsel ile metinlerin içerik uyumu diğer kitaplara oranla daha azdır.

Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabında (45,45) görseller ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi orta seviyenin altında gözetilmiştir. Ankara TÖMER tarafından

hazırlanan Hitit kitabında, açıklayıcı anlatıma bağlı metinlerin ve görsellerin yerleştirilmesinde zemin/fon ilişkisine fazla dikkat edilmediği görülmektedir. Bu durum öğrencinin ilgisinin dağılmasına ve metinden uzaklaşmasına neden olmaktadır. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1) Ders Kitabında (%100) görseller ve metinlerin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi kısmen gözetilmiştir. Görsel ile metinlerin yerleştirilmesinde zemin rengine pek dikkat edilmemiştir ve görsellerin büyüklüğü orantılı değildir. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A2) Ders Kitabında (%100) görseller ve metinlerin yerleştirilmesinde tam olarak zemin fon ilişkisi gözetilmiştir. Kitapta yer alan görseller ve metinlerin yerleştirildikleri zemin rengi birbiriyle uyumludur. Görsellerin büyüklükleri birbiriyle uyumludur. Birbirinin devamı olan, İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitaplarının metinlerinde, metin ile görsellerin yerleştirilmesinde zemin/fon ilişkisinin gözetilme oranlarının birbirinden çok farklı olması, iki kitabın hazırlanma aşamasında görsel ile metinlerin yerleştirilmesinde zemin/fon ilişkisine farklı oranlarda değer verildiğini gösterebilmektedir. Gazi Yabancılar için Türkçe (A1) Temel Düzey Ders Kitabında yer alan açıklayıcı anlatıma bağlı “Ben Kimim?” metninde görsel ile metin arasında zemin/fon ilişki uyumu yoktur. Metnin yerleştirildiği zemin beyazdır. Görsellerin yerleştirildiği zemin gri, kırmızı ve mavidir. Metin, köşeleri kıvrımlı çerçeve içindedir. Görsellerden ikisi köşeleri sivri çerçeve içindedir. Diğer görselin çerçevesi yoktur. Gazi Yabancılar için Türkçe (A2) Temel Düzey Ders Kitabında (83,33) metin ile görsellerin yerleştirilmesinde zemin/fon ilişkisine yüksek oranda dikkat edilmiştir. Metin ve görsellerin çerçeveleri birbiriyle uyumludur ve iki ögenin yerleştirilmesinde zemin/fon ilişki vardır.

Görseller öğrencinin dikkatini çekebilmelidir. Bunun için renkleriyle ve biçimleriyle göze hitap etmelidir. Soluk renkler görseli cansız gösterir. Canlı renkler ise öğrenci tarafından ilgi çeker. Yabancılar için özel hazırlanan Türkçe ders kitapları öğrencinin görsel zekâsını ve estetiğini öne çıkarmalıdır. Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabının (45,45) açıklayıcı anlatıma bağlı metinlerine ait görsellerde kullanılan renklerin canlılık, netlik ve dikkat çekicilik oranı orta seviyenin altındadır. Kimi görseller siyah beyaz ve koyu tonlardayken kimi görsellerde bulanıktır. Görsellerin çekicilik oranları düşüktür. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabı ve Gazi Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Temel Düzey Ders Kitabında yer alan açıklayıcı anlatıma bağlı metinlerin görsellerinde (%100) kullanılan renkler tam olarak canlı, net ve dikkat çekicidir.

Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabında (72,73) yer alan açıklayıcı anlatıma bağlı metinlerin görsellerinin öğrencilere estetik zevk kazandırma oranları yüksektir. Kitaptaki bazı görseller; renksiz, cansız ve göz estetiğine hitap etmezken, çoğu görsel renkli, dikkat çekici ve öğrencinin göz estetiğine hitap etmektedir. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabı ve Gazi Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Temel Düzey Ders Kitabında yer alan açıklayıcı anlatıma bağlı metinlerdeki görseller (%100) tam olarak öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır.

Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabının (90,91) açıklayıcı anlatıma bağlı metinlerin görselleri, yüksek düzeyde sınıf düzeyine uygundur. Görseller, öğrencinin başlangıç seviyesi olan A1 ve A2 seviyesine uygun tasarlanmıştır. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabı ve Gazi Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Temel Düzey Ders Kitabında yer alan açıklayıcı anlatıma bağlı metinlerin görselleri (%100) tam olarak öğrenci seviyesine uygundur. Görseller karmaşıklıktan uzak, sade ve anlaşılması kolaydır. Kitapların hazırlanmasında öğrenci seviyelerine oldukça dikkat edilmiştir.

Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabında betimleyici anlatıma bağlı metinlerde görseller (%100) tam olarak; öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir, ait olduğu metnin içeriğine uygundur, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır, sınıf düzeyine uygundur, görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat

çekicidir ve görseller ile metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir. Gazi Yabancılar için Türkçe (A1) Temel Düzey Ders Kitabında betimleyici anlatıma bağlı metinlerde görseller (%100) tam olarak; öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir, ait olduğu metnin içeriğine uygundur, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır ve sınıf düzeyine uygundur. Görseller ve metnin yerleştirilmesinde (33,33) zemin fon ilişkisi orta seviyenin altında gözetilmiştir. Görsel ile metnin yerleştirilmesinde (66,67) kısmen zemin/fon ilişkisi vardır. Bazı görsellerin metin ile yerleştirilmesinde uyumlu bir ilişki yoktur. Kimi görsellerin çerçevesi birbirinden farklıdır ve zemin renkleri birbiriyle uyumsuzdur. Gazi Yabancılar için Türkçe (A1) Temel Düzey Ders Kitabında (66,67) betimleyici anlatıma bağlı metinlerin görsellerinde kullanılan renkler orta seviyenin biraz üstünde canlı, net ve dikkat çekicidir. Renkler, görselleri öne çıkaran ve öğrencinin dikkatini çeken önemli öğelerden biridir. Gazi Yabancılar için Türkçe (A2) Temel Düzey Ders Kitabında betimleyici anlatıma bağlı metinlerde görseller (%100) tam olarak; öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir, ait olduğu metnin içeriğine uygundur, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır, sınıf düzeyine uygundur, görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir ve görseller ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir.

Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabında öyküleyici anlatıma bağlı metinlerde görseller (%100) tam olarak; öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir, ait olduğu metnin içeriğine uygundur, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır, sınıf düzeyine uygundur, görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir ve görseller ile metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir. Gazi Yabancılar için Türkçe (A2) Temel Düzey Ders Kitabında öyküleyici anlatıma bağlı metinlerde görseller (%100) tam olarak; öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir, ait olduğu metnin içeriğine uygundur, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır, sınıf düzeyine uygundur ve görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir. Görsel ve metin yerleştirilmesinde (72,43) zemin fon ilişkisi yüksektir. Görsellerin en önemli katkısı metnin anlaşılmasını kolaylaştırmaktır.

Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabında (57,14) öğretici anlatıma bağlı metinlerde görseller, öğrencilerin metni tahmin etmesini orta seviyenin biraz üstünde sağlamaktadır ve ait olduğu metnin başlığını orta seviyenin biraz üstünde desteklemektedir. Bazı görseller, metnin tahmin edilmesinde ve başlıkların desteklenmesinde faydalı olurken bazı görseller ise bu özellikleri taşımamaktadır. Öğretici anlatıma bağlı metinlerde (85,72) görseller oldukça yüksek oranda metnin içeriği ile uygundur. Görsel ve metnin yerleştirilmesinde (57,14) zemin fon ilişkisi orta düzeyin biraz üzerinde kısmen gözetilmiştir. “Kitaplarda yer alan metinler ve onları tamamlayan görsellerin anlamlı olabilmesi, metinler ile resimlerin sayfa tasarımlarının birbirini tamamlaması gerekir. Metin ve resmin iç içe tasarlandığı durumlarda metin resmin üzerinde, resim tasarımında kullanılan renkten farklı bir renkle verilmelidir. Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe (A1-A2) Ders Kitabında öğretici anlatıma bağlı metinlerde tam olarak (%100); görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir, görseller, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır ve görseller sınıf düzeyine uygundur. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A1) Ders Kitabında öğretici anlatıma bağlı metinlerin görselleri (%50) öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlar ve ait olduğu metnin başlığını orta seviyede destekler. Görseller tam olarak (%100); ait olduğu metnin içeriğine uygundur, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır, sınıf düzeyine uygundur, metin ile yerleştirilmesinde zemin/fon ilişkisi gözetilmiştir. Görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir. İstanbul Yabancılar için Türkçe (A2) Ders Kitabında öğretici anlatıma bağlı metinlerde görseller tam olarak (%100) öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır, sınıf düzeyine uygundur ve metnin

ile yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir. Akbulut ve Yalın'ın (2015) çalışmasında belirttiği gibi görseller, metnin konusu ile uyumludur. Gündelik konuşma, tanışma, alışveriş vb. konuları anlatan metinler görseller aracılığıyla tahmin edilmektedir. Öğretici anlatımda görseller, ait olduğu metnin içeriğine uygun değildir. Örneğin "Dünyadaki İlkler" metninde telefonun, teleskobun, ampulün ilk icat edilişi ve aya ilk basan kişi, yazıyı ilk kullanan ve parayı bulan ilk topluluk anlatılmaktadır. Fakat bunların görselleri resmedilmemiştir. Görsellerde kullanılan renkler tam olarak (%100) kısmen canlı, net ve dikkat çekicidir.

İstanbul Yabancılar için Türkçe (A2) Ders Kitabında destansı anlatıma bağlı metinlerde görseller tam olarak (%100) öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir, ait olduğu metnin içeriğine uygundur, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır, sınıf düzeyine uygundur, görsellerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir ve görseller ile metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir. Akbulut ve Yaylı (2015), görsel ile metinlerin içeriksel olarak birbirine uyumlu olduğunu belirtmektedir. Yapılan çalışmada da metin ve görselin içeriksel olarak birbirine uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Örneğin "Efsaneler" metninde, sevdiklerine kavuşamadıkları için taş olan genç kadınların efsanesi anlatılmaktadır. Görsellerde efsaneye konu olan kayalar resmedilmiştir.

Sonuçlar

Araştırmada bazı metinlerin başlığının olmadığı, araştırmaya dâhil edilen kitaplarda yer alan metin ve görsellerin yerleştirilmesinde zemin/fon ilişkisinin orta düzeyde gözetildiği, genel olarak metin ile görsellerin arasında içerik, konu ve anlam olarak bütünlüğün olduğu, bazı metinlere ait görsellerde canlı renk kullanımının yerine siyah- beyaz renkler tercih edildiği, birbirinin serisi olarak okutulan yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarının hazırlanma sürecinde metin ve görsel unsurların uyumuna eşit ölçüde dikkat edilmediği, genel olarak araştırmada örneklem olarak kabul edilen tüm kitaplarda metin- görsel uyumuna dikkat edildiği, kitaplarda yer alan görsellerin çoğunun fotoğraf olduğu, belirli yıllarda yenilenen ve birbirinin serisi olan yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında yer alan bazı metin ve görseller, kitapların yenilenmesine ve değişmesine rağmen yine kitaplarda kullanıldığı tespit edilmiştir.

Öneriler

1. Kitaplarda yer alan tüm metinlerin başlıkları olmalıdır.
2. Metin ve görseller hazırlanırken, metin yazarları ve görsel tasarım uzmanları işbirliği içinde çalışmalıdır.
3. Metin ile görsellerin uyum düzeylerini arttırmak ve metni daha iyi okumak için metin ile görsellerin yerleştirilmesinde zemin/fon ilişkisine daha çok dikkat edilmelidir.
4. Birbirinin serisi olarak okutulan yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarının hazırlanma sürecinde metin ve görsel unsurların uyumuna eşit ölçüde dikkat edilmelidir.
5. Yabancılar Türkçe öğretiminde, kitapların hazırlanmasında daha çok uzman kişilerin, okutmanların ve öğrencilerin görüşleri alınmalıdır.
6. Yapılan araştırmalar, ders kitaplarında yer alan metin ile görsellerin daha uyumlu olmasına katkıda bulunduğu için bu tip araştırmalar arttırılmalıdır.

Kaynakça

- Akbulut, S. & Yaylı, D. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi A1-A2 düzeyi ders kitapları üzerine bir izlenim çalışması. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35-46.
- Akkurt, E. (2011). *İlköğretim okullarında görev yapan Türkçe öğretmenlerinin 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin anlaşılabilirlikleri ile ilgili görüşleri metinlerin okunabilirliği açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kırıkkale.
- Altunsoy, Y. (t. y.). Anlatım türleri. <http://www.edebiyatname.com/index.php/anlatim-tuerleri> adresinden alınmıştır.
- Ankara Üniversitesi TÖMER. (2018). *Yeni Hitit yabancılar için Türkçe ders kitabı (A1)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Ankara Üniversitesi TÖMER. (2018). *Yeni Hitit yabancılar için Türkçe ders kitabı (A2)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi
- Ardıç, K., İ., Karagöz, B. & Şeref, İ. (2020). Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin metinsellik özellikleri: Lao Tzu'nun 'Acele Karar Vermeyin' öyküsü örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(73), 92-104.
- Baskın, S. (2012). Türklerin Araplarla ilk münasebetleri ve Osmanlı dönemine kadar Türkçenin Araplara öğretimi, *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 3 (5), 45-53.
- Barın, E. (2004). Yabancılar Türkçe öğretiminde ilkeler. *Türkiyat Araştırmaları*, 19-30.
- Baz, F. Ç., Çatlak, Ş. & Tekdal, M. (2015). Scratch yazılımı ile programlama öğretiminin durumu: bir doküman inceleme çalışması. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education*, 4 (3), 13-15.
- Bölükbaş, F., Gedik, E., Gönültaş, G., Keskin, F., Özenç, F., Tokgöz, H. ve Ünsal, G. (2018). *İstanbul yabancılar için Türkçe ders kitabı (A1)*. İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Bölükbaş, F., Gedik, E., Gönültaş, G., Keskin, F., Özenç, F., Tokgöz, H. ve Ünsal, G. (2018). *İstanbul yabancılar için Türkçe ders kitabı (A2)*. İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Cımbız, T. A. & İşcan, A. (2017). Ortaokul 5. Sınıf türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyum düzeyinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 250-272.
- Gazi Üniversitesi TÖMER. (2018). *Yabancılar için Türkçe (A1) temel düzey*. Ankara: Gazi Üniversitesi Türkçe Öğrenim Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Gazi Üniversitesi TÖMER. (2018). *Yabancılar için Türkçe (A2) temel düzey*. Ankara: Gazi Üniversitesi Türkçe Öğrenim Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Göçer, A., Moğul, S. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili çalışmalara genel bir bakış, *Turkish Studies*, 6(3), 797-810.
- Dönmez, C. & Tangülü, Z. (2012). Türkiye cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersinde öğretmenlerin gazete kullanımına ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32 (2), 347-361.
- Erdem, İ. (2009). Yabancılar Türkçe öğretimiyle ilgili bir kaynakça denemesi. *Turkish Studies*, 4 (3), 888-937.
- İşeri, K. (2003). Türkçe ders kitaplarındaki metinler için çizilen resimlerin incelenmesi. *Cumhuriyetimizin 80. Yılında Türkçemi Dergisi*, 12, 1-8.
- Karababa, Z., C. (2009). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ve karşılaşılan sorunlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 265-277.
- Karagöz, B. (2017). Türkçe öğretmeni adaylarının çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarının temel özelliklerini bilme yeterlikleri. *Turkish Studies*, 12(14), 211-230.
- Karagöz, B. (2018). Resimli çocuk kitaplarında gözden kaçan bir alan: ileti problemi (anne tavuk anlatıyor serisi örneği). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(68), 1765-1787

- Karatay, H. & Pektaş, S. (2012). Türkçe ders kitaplarının incelenmesine yönelik ölçek geliştirme çalışması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (10).
- Kanca, E. (2020). *Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında görsel-metin uyumu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Tokat.
- Kayabekir, T. & Tepecik, A. (2018). Resimlemelerin metne uygunluklarının değerlendirilmesine yönelik bir ölçek önerisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38 (1), 405-426.
- Kayatürk, N. (2018). Yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarındaki metinlerin örtülü anlam unsurları açısından değerlendirilmesi. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Hatay.
- Sarıkaya, B. (2017). Türkçe öğretiminde görsel okuma. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (3), 779-796.
- Şeref, İ. & Yılmaz, İ. (2013). Gökkuşluğu Türkçe öğretim seti'ndeki okuma metinleri ile görsellerin bütünselliği. *Journal of International Social Research*, 6 (27), 505-519.
- Şimşek, P. (2011). *Yabancılara Türkçe öğretiminde okuma metinleri ve yardımcı kitaplar*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Afyon.
- Şimşek, H. & Yıldırım, A. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Toprak, F. (2011). Yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarındaki okuma parçaları ve diyaloglar üzerine bir değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 29, 11-24.
- Türk Dil Kurumu. (t. y.). Büyük Türkçe sözlük. <http://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır.